

Veszelszki Ágnes

## A digitális kommunikáció szókincse és a netszópályázat

### Lexikai változások a digilektusban

A digitális nyelvváltozat mindössze tíz-tizenöt éves. Mivel technikailag determinált, ezért folyamatosan lépést tart az informatikai-technikai újításokkal, ezáltal maga is állandó változásban van. Két példa e gyors módosulás-átalakulás szemléltetésére: míg 2000 és 2005 között a mobiltelefonon küldött rövid szöveges üzenetek, az SMS-ek voltak kiemelt hatással a nyelvhasználatra, addig mára ez a technika és vele együtt a szövegtípus is sokat veszített a jelentőségéből. Magyarországon 2009-ben terjedt el kiemelkedő mértékben a Facebook közösségi oldal, amely igen erőteljesen meghatározza a nyelvi változási folyamatokat, elsősorban a szókincs változásait (példa rá egy új ige, a *lájkol* és szócsaládja kialakulása).

A digitális kommunikáció (közösségi oldalak használata, csetelés, SMS-ezés, blogolás) hatással van a magyar nyelv szókincsére. E hatások közé tartozik az informatikai szókincs használata a köznapi társalgásban; az idegen – elsősorban angol – nyelvi szavak átvétele és magyarosítása; illetve az új szóalkotások és új szó szerkezetek kialakulása.

A korábban csoportnyelveknek – egy zárt közösség nyelvhasználatához tartozónak – ítélt szókincs, az informatikai szókészlet egyre inkább megjelenik a köznyelvben is. Kiemelten találunk ilyen adatokat a digitális médiához kötődő digilektusban, a digitális kommunikáció nyelvváltoztatában: például *szkennel* 'lapolvasót használ', *WLAN* 'vezeték nélküli internetkapcsolat', *letöltés*, *fájl*, *program*, *alkalmazás* ~ *applikáció*, *júzer* 'felhasználó'; *GPS* 'műholdas navigációs rendszer'; *Bluetooth* 'vezeték nélküli adattovábbítási technika'; *vírusirtó* 'a számítógépet a káros programoktól megvédő alkalmazás'; *space* 'szóközbillentyű'; *klikkel* 'az egér gombjainak használatával működésbe hoz valamit a gépen'; *csatolmány* 'az e-mail, az elektronikus levél melléklete'.

Az angol nyelvnek ebben a kommunikációs technológiában betöltött különleges szerepét jelzi, hogy a csetben használatos, netspecifikus akronimák, azaz a netre jellemző betűszók nagy része angoltól származik: például *OMG* (Oh my God 'Ó, istenem!'), *LOL* (laugh out loud[ly] 'hangosan fel/kinevet'), *Thx* (Thanks 'köszönöm').

Az angol nyelvi szavakat a magyar nyelvhasználók gyakorta a kiejtés szerint írják le (*like* > *lájk*, *love* > *láv*), sőt magyar toldalékokkal látják el (*like* 'kedvel' > *lájkol*, *love* 'szeret' > *lávól*, *lávcsi*; *chat* > *cset* > *csetel*), vagy éppen a leírt változatot hangosítják meg (*file* [fájl] > *filé*; *Facebook* [fészsbúk] > *face*, ez utóbbinak játékos, olaszos hangzású változata a *fácse*).

A digilektushoz új szóalkotások létrejötte is köthető, például *csörgizik* 'telefonon csörög, telefonál, megcsönget', *MSN-ezik*, *csetel*, *fotosoppol* 'a Photoshop programmal képeket szerkeszt'. Az új kommunikációs módok megjelenése új szavak kialakulását hozza magával. A 2002 óta működő iWiW közösségi portál által is új szócsaláddal bővült szókészletünk. Ezért nem meglepő, ha egy *iWiW-függő iWiW-ismerős iwiwezés* közben az internetes profiljában egy *iwiwes képet* oszt meg a hasonló *iwiwezési szokásokkal* rendelkező *iWiW-felhasználókkal*. A másik, nemzetközi közösségépítő oldalnak, a Facebooknak számos – játékos – elnevezése alakult ki: a már említett *face*, a *fácse*; de ide tartozik a durva *faszsbúk*, a tükörfordításos *arckönyv* és a fonetikus írásmódú *fészsbúk* is. A közösségi oldalhoz kötődő aktivitásoknak is sajátos, új elnevezésük van: *fészfel* 'a

Facebookon szörföl, keresgél, jelen van'; *lájkol* 'Facebookon egy aktivitást kedvel, vagyis a like, azaz tetszik gombbal jelöl meg' (másik írásmódja: *like-ol*); *posztol* 'hozzászólást közzétesz'.

### A Kommunikáció: internet és média tehetségműhely. A netszópályázat kiírása

A Kommunikáció: internet és média (KIM) tehetséggondozó műhely 2010 tavasza óta működik az Eötvös Loránd Tudományegyetemen (1). A hallgatókból, már végzett diákokból és szakértőkből álló műhely központi témája az internet és a média. Ezt hangsúlyozza a KIM belső tervezésű logója is. A csoport rendszeresen tart találkozót. A találkozón vagy TDK-versenyzők, szakdolgozók témába illeszkedő kérdéseit beszélnek meg – konzultációs alkalmat nyújtva a hallgatóknak a téma szakértőivel, sőt ily módon a diáktagok előadói és prezentációs készségeiket is fejleszthetik –, vagy szakértő vendéget hívnak a csoport tagjai. A rendszeres találkozások a kapcsolati háló építésére is alkalmasak, megfelelően ezzel a XXI. századi társas kompetencia, az úgynevezett networking követelményének. A műhelybeszélgetések moderátora mindig egy, az aktuális témában járatos hallgató. A műhelytalálkozók nyitottak, minden érdeklődőt várnak a KIM-esek.

A műhely tagjai rendszeresen végeznek érdeklődési területükhöz illeszkedő kutatásokat. A 2010-es projekt munka eredménye a csészótár létrehozása (2). A műhely 2011. tavaszi programja a netszópályázat kiírása és lebonyolítása volt (3).



1. kép

*A Kommunikáció: internet és média tehetséggondozó műhely logója*

A pályázóktól minél több, a digitális kommunikációhoz kötődő szó, szószerkezet összegyűjtését várták a pályázat kiírói. A szóküldés azonban nem volt elegendő: a szóhoz vagy szószerkezethez szócikkszerűen rövid magyarázatot kellett írni a szó jelentéséről, használatáról, esetleg keletkezési módjáról. Minden szóhoz, szószerkezethez fel kellett jegyezni egy példamondatot is, amelyben az adott lexikai elem előfordul. A pályázat kiírásában az alábbi példák szerepeltek:

*geek* [gík]: Az átadó angol nyelvben a túlságosan elméleti embert, a szakbarbárt jelöli. A magyar nyelvben főként a műszaki, különösen pedig az informatikai érdeklődésű embereket hívják *geek*nek. Másik elnevezése: *nerd* [nörd]. Rokon értelmű kifejezése a *kocka*. Példa: *Akkora geek, ki se lehet robbantani a gép elől.*

*tapipad*: A *touchpad* játékosan magyarított neve. A hordozható számítógépeken van egy beépített eszköz, amelynek funkciója az egéréhez hasonlít. Érintéssel működtethető – az eredeti angolhoz való hangzárhasználat mellett ez hatott a *tapipad* elnevezésre (*tapogat, tapizik, tapi*). Példa: *Túl érzékeny a tapipadod.*

*lávcsi van*: Csetelés vagy üzenőfal-használat során gyakorta használt kifejezés. A személytelen forma jelentése: 'szeretlek'. A kétféle írásmódú *lávcsi/lávcsi* az angol *love* 'szeretet, szerelem' szó kiejtés szerint írott változata, magyar kicsinyítő képzővel ellátva. Hasonló jelentésű a *szeretet* kicsinyítőképzős alakjával a *Szercsi van*. Példa: *Lávcsi van*.

*facepalm* [fészpálm]: Népszerű online kifejezés, amely egy nonverbális jelre, egy gesztusra utal, vagyis arra, amikor az ember eltakarja az arcát a kezével, vagy – e gesztust leplezendő legalább – megsimítja a szemöldökét vagy a homlokát. Internetes kommunikációban szégyen, frusztráció vagy bármilyen ellenérzés jelölésére használják. Mind az írott kommunikációban, mind a szóbeli társalgásban előfordulhat. Példa: *Ez a pasi annyira sötét, facepalm...*

A pályázatra három kategóriában lehetett nevezni: 12 és 18 év közötti diákok középiskolás; 19 és 26 év közötti, jelenlegi vagy éppen végzett hallgatók ifjúsági; 26 év feletti pályázók pedig felnőtt kategóriában küldhették be pályamunkájukat. A pályázati anyagok gyűjtését 2011. május 9-én zárta le a Kommunikáció: internet és média műhely.

### Mutató a beérkezett pályázatokból

Természetesen a beérkezett több száz oldalnyi szöveganyag átfogó bemutatására itt nincsen mód, ezért néhány érdekes példát emeltem ki a szógyűjteményből. A kontextuspéldákat eredeti helyesírásuk szerint közlöm.

A közösségi oldalak használatához kötődő szókinccs dominál a pályázatokban. Ezt példázza az *ingyen telefész* kifejezés, amely az okostelefonon ingyen elérhető Mobile Facebook elnevezése (*milyen hasznos órán ez az ingyen telefész*). A *lájkol* 'a Facebookon valamilyen aktivitást (posztot, fényképet, videót stb.) a tetszik gombbal megjelöl' jelentésű ige szinte minden pályázatban előfordul. Ezzel ellentétes jelentésű ige a *diszlájkol*, amely nemtetszést fejez ki. Az angol *dislike* ige fonetikus írásmódjából az *-l* képzővel magyar tárgyias ige lett (*Diszlájkolom az üzenőfalra kiírt üzeneted*). A közösségi oldalon valós eseményeket is közzé lehet tenni, a felhasználók pedig jelezhetik, hogy részt vesznek-e a programon. Ennek jelölésére szolgál az *attendingol* ige, amely az angol nyelvű Facebook *I'm attending* 'ott leszek, részt veszek' gombjára utal (*ma lesz a petinel parti – igen lattam hogy sokan attendingolnak*). A *bookol/búkol* ige jelentése 'a Facebookon aktív tevékenységet folytat' (*Várj egy kicsit, mert most éppen búkolok*).

A számítógép egyik hardveregységére vonatkozik a *pöcökegér*, az egyes laptopokon a billentyűzet közepén elhelyezkedő, egér funkciójú, gömb alakú gomb elnevezése. Sajátos motivációjú megnevezés még a *bosskey* angol szó, amely szó szerint 'főnökbillentyű'-t jelent, és olyan forróbillentyűre vagy gyorsívatkozásra utal, amely az éppen futó (nem munkafunkciót betöltő) alkalmazást azonnal eltünteti a képernyőről, így a főnök, amikor a következő pillanatban az alkalmazott mögé toppan, már csak munkacélú grafikonokat vagy levelezést lát (*épp a Royal Wedding fotóit nézegettem a neten, mikor váratlanul benyitott a góré, szerencsére volt annyi időm, hogy megnyomjam a bosskey-t*). Ez utóbbi kifejezés megtalálható az online szlengszótárban is (4).

Igen nagy arányú a számítógépes, online játékokhoz kapcsolódó szavak jelenléte a korpuszban. A *csipa* a lövöldözős játékokban a mesterlövészek, orvlövészek megnevezése (*Már megint headshot-olt [fejbe lőtt] ez a rohadt csipa!!!*). Az *imba* szó jelentése 'kiegyensúlyozatlanság, erőfölény', és az angol *IMBALANCED* szóból ered. Főként számítógépes játékmechanizmusok, játékerőviszonyok jellemzésére szolgál, de bármilyen szembenálló fél erőkülönbsége esetén alkalmazható (*Lehúztad már a tegnap kidobott Team Fortress 2 update-et? Nagyon imbák az új fegyők!*). A *monsza* az angol *monster* szó magyarosított verziója, jelentése 'szörnyeteg'; számítógépes játékok nem humanoid ellenségeit szokás a játékos közösségekben így nevezni (*Figyeljete, valaki mondja már meg, hogyan tudom legyőzni a főmonszta a 9. szint végén!*). 'Egy számítógépes

játékot a játék végéig játszani' jelentése van a *kipörget* tárgyas igének (*A Need for Speed Undergroundot már 3-szor kipörgettem*).

Az online csevegésben használatos kifejezésekre példa az IJ, amely az *Így jártál!* mondat rövidített, összevont alakja (– *Banyek, bent hagytam a füzetemet a suliban. – IJ!*). A jó8 az egyik pályázatíró szerint a magyar internetes közösség éjszakai elköszönési formulája, olyan szójáték, amely az angol *eight* [éjt] számnak a magyar *éj* szóval való hangzási megfelelésén alapszik (*jó8 mindenkinek!*). Az *enivéj* az angol *anyway* 'valahogyan, valamiképp, mindenesetre, különben is, egyébként' fonetikus átvétele, a magyarban témaváltásnál használatos (*Enivéj: Már rég meg akartam kérdezni, hogy...*). A *pill* a *pillanat* rövidült alakja, cseten, MSN-ezés közben és élő beszédben is használják (*pill* és *jövök*). Az *a/s/l?* – *age, sex, location?* – *kor, nem, lakhely?* kérdéshármas elsősorban a párkereső csetoldalakon lebonyolított ismerkedő beszélgetések közkeletű nyitóformulája. A beszédpartner azon adataira kérdez rá, amelyek nélkül a beszélgetés és az ismerkedés nem folytatódhat. Ha a feltett kérdésre a kérdezőnek nem megfelelő válasz érkezik, gyakori, hogy a kezdeményező fél azonnal be is rekeszti a beszélgetést (– *Hello! A/S/L?* – *Hi, 19/W/London*).

Két különleges példát hagytam a gyűjtemény végére. Az egyik a *tumbász* főnév, amely egy internetes oldal, a *tumblr.com* portál felhasználóját jelenti (*Milyen régóta vagy tumbász?*). Sajátosságát az adja, hogy a portál nevéből elvont szókezdethez az *-ász* foglalkozásnév-képző járul. Az *arcpálma* pedig a kiírásban is szereplő, angol *facepalm* magyarosított, hazai fórumokon egyre inkább terjedő verziója. Olyan szófordulat, reakció, amellyel egy ostoba, nevetséges kijelentést minősít a használó (*Úristen, ezt nem gondolod komolyan! Arcpálma*). A szóalkotás érdekessége, hogy a *facepalm* kifejezés majdnem tükörfordításáról van itt szó (*face* 'arc'), ám a *palm* 'tenyér' szót népetimológias módon, hangzashasonlóság alapján pálmaként magyarították a nyelvhasználók.

## Összegzés

Az internetes literalitásnak, azaz írástudásnak csoportösszetartó és másokat nyelvileg kizáró funkciója is van. A digitális szakadék nemcsak azt jelölheti, hogy valaki nem tudja a számítógépet kezelni, hanem azt is, hogy nem ismeri az elektronikus kommunikációban használatos jeleket, nem érti a sajátos nyelvezetet. A közös háttértudásnak minden kommunikációs formában kiemelt szerepe van. Az internetes kommunikációban való teljes értékű részvételhez feltétlenül szükség van például az emotikonok, a speciális rövidítések (pl. *THX, LOL, WTF*) és szókincs ismeretére is (pl. *lájkol, láwol, fészkel*). Ezt az ismeretterjesztő célt szolgálta a netszópályázat is – amelynek anyagát a Kommunikáció: internet és média műhely meg fogja jelentetni. Továbbra is várják – pályázaton kívül – az újonnan keletkezett, a digitális kommunikációhoz köthető szavak listáját (5).

## Hivatkozások

- (1) <http://www.facebook.com/group.php?gid=104695669574597&ref=ts>
- (2) <http://www.veszelszki.hu/Csetsz%C3%B3t%C3%A1r.html>
- (3) <http://www.veszelszki.hu/netszo-palyazat.html>
- (4) [www.hogymondom.hu](http://www.hogymondom.hu)
- (5) [netszopalyazat@gmail.com](mailto:netszopalyazat@gmail.com)

### Az írás szerzőjéről

*Veszelszki Ágnes*

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, Magyarország

veszelszki.agnes[kukac]gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2226-0607>